

“Kendine Ait Bir Oda Artık Yok”

Gamze Arslan ile Söyleşi

Toros Güneş ESGÜN¹

¹Asst. Prof. Dr., Hacettepe University, Department of Philosophy (Orcid: 0000-0003-3368-9679)

Özet

Bu söyleşi, *Çerçialan* (2016) ve *Kanayak* (2019) kitaplarının yazarı Gamze Arslan ile Arslan’ın edebiyatının pandemi günlerinde nasıl yeniden yorumlanabileceği, bir yazar olarak kapatılma sürecini Arslan’ın nasıl deneyimlediği, edebiyat dünyasında “kadın yazar” olarak varolmanın ne gibi direnme ve dayanışma olanakları yarattığı gibi konulara odaklanıyor. Söyleşi, aynı zamanda edebiyatın politika ve felsefe ile ilişkisine dair Arslan’ın özgün bakış açısını sunuyor.

Anahtar Kelimeler: Gamze Arslan, edebiyat, pandemi, sanat, felsefe.

Interview with Gamze Arslan

Abstract

This interview is conducted with Gamze Arslan, the author of two books *Çerçialan* (2016) and *Kanayak* (2019) to question how Arslan interpret her sense of literature in the days of Pandemic, how she experiences the days of lockdown as an author and how she sees the possibilities of solidarity and resitence opened due to the existence of being as a women writer in the world of literature. This interview also presents the authentic perspective about the bond between philosophy and politics with literature.

Keywords: Gamze Arslan, literature, pandemic, art, philosophy.

Corresponding Author / Sorumlu Yazar	TOROS GÜNEŞ ESGÜN Hacettepe University, Department of Philosophy
E-mail / E-posta	tgesgun@hacettepe.edu.tr
Manuscript Received / Gönderim Tarihi	May 22, 2021 / 22 Mayıs 2021
Revised Manuscript Accepted / Kabul Tarihi	May 23, 2021 / 23 Mayıs 2021
To Cite This Article / Kaynak Göster	Esgün, T.G.E. (2021). "Kendine Ait Bir Oda Artık Yok" Gamze Arslan ile Söyleşi. <i>ViraVerita E-Journal: Interdisciplinary Encounters, Vol 13</i> , 251-258.

““Kendine Ait Bir Oda Artık Yok” Gamze Arslan ile Söyleşi

2016 yılında yayınlanan ve Yaşar Nabi Nayır Öykü Ödülüne layık görülen ilk öykü kitabı *Çerçialan*'dan sonra 2019 yılında *Kanayak* kitabıyla büyük bir başarı yakalayan Gamze Arslan'ın her iki kitabı da pandemiden önce yazılmış olsalar da içinde bulunduğumuz günlerde yeniden okunduğunda, günümüze dair yeni anlamlar vadediyor. ViraVerita E-dergi'nin "Sanat ve İmgelem: Normalin Sınırında, Eşiğinde, Ötesinde..." temalı 13. sayısı kapsamında Gamze Arslan ile özel olarak pandemi bağlamında edebiyatın gücünü, kadın yazarların mücadelelerini ve Arslan'ın öykücülüğünün kendine özgü, politik karakterini konuştuk.

Çerçialan'ı ve *Kanayak*'ı yayımlandıkları aylarda okumuştum. Aradan çok zaman geçmemesine karşın, her iki kitabı da pandemide yeniden okuduğumda ilk okumamla ikinci okumam arasında şaşırtıcı farklar keşfettim. Kapanmaların, ölümlerin, sosyal ve fiziksel mesafenin yarattığı bunalımın arka planında senin öykülerin yeni bir etki yaratıyor. "Hayat eve sığar" mottosuna karşı evin özellikle kadınlar için hiç de güvenilir bir yer olmadığını, normalliğe karşı anormallerin varoluş kavgalarını, imgelemin kapatılanlar için nasıl da özgürleştirici olabileceğini yeniden düşündüm bolca. Elbette iyi eserlerin yazıldıkları zamanı aşma gibi bir özellikleri hep vardır, fakat pandemi öncesinde yazılmış öykülerinin özellikle bugün hissettiklerimizi bu kadar iyi yansıtması hakkında sen ne düşünüyorsun?

Gamze Arslan: Normalleştirmeye çalışanlara karşı başkaldırının sınırlarını görmeye çalışmakla alakalı bu sanırım. *Çerçialan* bana göre bir tanıklık kitabı, insanın talan ettiği dünyayı kendi dışında kalan her şeyle gördüğü, kendisine çizilen çerçeveyi bu yüzleşmeyle kırmaya çalıştığı bir kitap. *Kanayak* ise bu yüzleşmeden sonra başlayan mücadeleyi dert edinen bir kitap. "Ev" *Kanayak* özelinde hem metaforik hem de gerçek anlamlarıyla öykülerde kendine yer buluyor. Karakterlerin birçoğu içinde buldukları, aslında bir öteki olarak kapatıldıkları mekânları dönüştürerek başkaldırıyorlar. Özel alan olarak "ev" in insan için korunma, sığınma, barınma ve özgürlük sağlayıcısı olarak tanımlanmasının altında aslında bambaşka bir şey yattığını, bugün pandemi koşullarında da net bir şekilde görmeye başladık. Ev devletin ideolojik aygıtlarından biri ve iktidarın güzelleme yaparak insanları uyuttuğu, tepkisizleştirdiği bir beşik belki de...

Bugün gönüllü kapanma, “hayat eve sığar” mottolarıyla yaratılmaya çalışılan algının arkasında çok daha sert bir durum olduğunu, aslında evlerimize zorla kapatıldığımızı, kamusal alandan, direnişin alanı sokaklardan kopartıldığımızı fark ettik. Bütün özgürleşme ihtimalleri de böylece elimizden alınmış oldu. Evin kadınlar, çocuklar ve tüm ötekiler için güvensizliğini, aslında erkin istençlerini koşulsuz gerçekleştirebildiği bir alan olduğunu bugün bir kere daha gördük. Kanayak biraz bu durumla mücadele eden bir kitap bir yandan da, özgürleşme pratiklerini mekândan başlatan karakterleri görüyoruz öykülerde genelde. “Manıklar” öyküsünde Sütleşen karakterinin kendi elleriyle yarattığı, bir tür labirente çevirdiği ve kendisinden başka kimsenin adımını atmadığı bir şato-ev’i var mesela. Bu evde seneler boyunca planladığı başkaldırısının tohumlarını atıyor, kız çocuklarını kurtarma durumunu ilmek ilmek örüyor. Bu anlamda tam da özellikle kadının kapatıldığı çerçeveyi kırabilmiş oluyor. Ya da yine bir başka öykü olan “O Bir Ağaçtır ki Cehennem Dibi Çıkar”da kadın karakter, girişini çıkışını kimsenin bilmediği bir evde yeni bir kadın evrimini tahayyül edip gerçekleştirebiliyor. Özellikle kadın için, erk tarafından romantize edilerek güzellenen “yuva” kavramının yıkımı üzerine düşündüğüm noktada kaleme aldığım öykülerdi bu öyküler. Sanırım bu kavram üzerine düşünmem, yazan bir kadın olarak “Kendine ait bir oda”nın çoktan çözülmeye başladığını hissetmemle başladı. Bütün yapıp etmelerimizi belirleyen erkin sürekli çınlayan sesi bütün “yuva”ya ve dolayısıyla içine kapanıp yazabileceğimiz o korunaklı odaya da doldu, bu nedenle artık kendine ait bir odadan bahsetmek mümkün gelmiyor bana. Bütün bunlardan dolayı kapatıldığımız mekânların dönüşümü üzerine düşünmemiz mühim. Başkaldırının ve mücadelenin mekânlarımızdan başlayacağını, normal görünmemiz için sıkıştırıldığımız çerçevelerimizi genişletmemiz, onu kırmaya çalışmamız gerektiğini bugün pandemi koşullarında da bir kez daha idrak etmiş olduk. Ve kapanma-kapatılma, ev-sokak, sosyal mesafe- sınıfsal biraradalık gibi kavramsal ikilikleri konuşmaya, tartışmaya başlamamız gereken bir noktada olduğumuzu düşünüyorum.

Kapatılmanın bir yandan da yaratıcılığı beslediği, imgelemi genişlettiği de söyleniyor. Peki bu “zorla kapatılma” süreci olarak tarif ettiğin süreç bir yazar olarak senin için nasıl geçti? Öykülerindeki eve kapatılmanın reddi, bugün senin için nasıl bir anlam değiştirdi?

Gamze Arslan: Hâlâ devam eden bir sürecin içinde olduğumuzu hepimiz kabullenmiş durumdayız sanırım. Pandemi bizim ülkemiz söz konusu olduğunda, dünyanın genelinde olduğu gibi sadece bir insanlık krizi değil, iktidarın istediği zaman kullanabileceği bir baskı aygıtına dönüşmüş gibi geliyor bana. Hafta sonu yasakları, kısa dönemli kapatılmalar, içki yasakları,

seyahat yasakları ve hatta kadınlar için ped yasaklarının ardında bir tür kontrol altında tutma mekanizmasının işlediğini görebiliyoruz. Bu noktada da sokak bir özgürlük alanı sunmaktan çikalı çok oldu galiba. Artık sokak ve evin sınırları değişmeye başladı bizim ölkemizde. Dışarıda ya da içeride olmaktan öte bir sorun var bana göre, iktidarın yeni baskı aygıtı: “Pandemi”. Kendi adıma yaratıcılığın ya da imgelem gücünün beslendiği bir dönem olduğunu düşünmüyorum. Yazmaya, okumaya, bir şeyler üretmeye dair kendimi bir beklenti içine sokmadığımı, süreci bütün temaslarıyla hissedip takip etmeye çalıştığımı biliyorum. Tüm insanlığın öznesi haline geldiği bir sürecin içinde olduğumuzdan tanıklığın daha elzem olduğunu düşünüyorum. Edebiyatın, sanatın, müziğin bu süreçler karşısında anlamını yitirdiğini, artık ne yazılsa, ne söylene boşlukta kalacağını düşünmüyorum. Bu dönem marazlar, kalıntılar, travmalar bıraktı ve de bırakmaya devam edecek her birimizde. Bunların daha sonra nasıl bir düzlemde yankı bulacağını şimdiden tahmin etmek zor benim için. Elbette bir birikmenin oluştuğunu, henüz tam tanımlayamasam da yaşananları da içine alacak bir yazma sürecinin başlayacağını biliyorum. Kısacası bu sürecin her insan için farklı direnç noktalarında açığa çıkacağına inanıyorum.

Direnç noktaları demişken: Geride bıraktığımız dönem sadece pandemi ve onun getirdiği krizlerle değil, aynı zamanda edebiyat dünyasında toplumsal cinsiyet meselesi açısından önemli kırılmalarla anılacak bir dönemdi. Sen de edebiyatta taciz vakalarına karşı ses çıkaran kadın yazarların başında geldin, Dünya Öykü Günü Bildirisi’nde kadın yazarlar olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yayıncılık dünyasındaki yansımalarına tepki gösterdiniz. Yine İstanbul Sözleşmesi ile ilgili farkındalık oluşturmak amacıyla kaleme alınan bir metnin yazarlarından biri olduğunu biliyorum. Senin de aktif olarak yer aldığın tüm bu karşı gelişleri ve dayanışma pratiklerini göz önünde bulundurarak sorarsak: Senin için edebiyatta kadın olarak var olmak, “kadın yazar” olmak ne demek?

Gamze Arslan: Öncelikle “kadın yazar” kavramı üzerine bir şeyler söylemek gerekiyor sanırım. Türkiye’de bir araya gelerek ürettiğimiz, konuştuğumuz ya da ortak bir seste bulunduğumuz bütün kadın arkadaşlarımız, genellikle “erkek”ler tarafından, “Kendinize kadın yazar diyerek siz kendinizi ötekileştiriyorsunuz” eleştirisine denk gelmiştir illaki. Bu durum tanımlamada baştaki “kadın” kavramını atarak ve cinsiyet gözetmeksizin kendini yazar sayarak mümkün olamayacak bir raddeye geldi maalesef. Dilsel bir meseleden öte bana göre, daha derinlere, erkek toplumun sesine sıkı köklerle bağlanmış durumda. Biz Dünya Öykü Günü Bildirisi’ni kaleme alırken de arkadaşlarımızla tam bu noktadan hareket almıştık, “Yazar deyince zihninizde nasıl biri

canlanıyor?” sorusuyla meselenin kökenine inmeye çalışmıştık. Kendi adıma bize atfedilen “kadın yazar” tanımlamasını kullanarak en nihayetinde bu kavramı değilleyebileceğimize, kavramın içini böyle boşaltabileceğimize inanıyorum. Ki bu edebiyatta kadın olarak var olma meselesinin ufak, dilsel bir problemi. Daha geniş açıldığımızda yayın dünyasındaki ayrımcılığı yazdıklarımızdan, yayınlama sürecimize, yaşadığımız tacizlerden, kırılğan olarak tanımlanmamıza kadar büyük bir yelpazede görebiliyoruz. Son dönemlerde yaşanan taciz ifşalarının anlık olmadığını, kulaktan kulağa senelerdir taşınan sesin, en nihayetinde patlama noktasına gelip güçlü bir sese dönüştüğünü birçok kadın arkadaşımız biliyor. Bu toplumda kadın olmanın getirdiği birçok duygu saklı aslında bu patlamanın kaynağında. Her an öldürülme korkusu, sokakların bize yasak sayılması, iş hayatında sırf kadın olmamızdan kaynaklı maruz kaldığımız mobbingler, kadın kimliğinden dolayı anneliğe zorlanma, anne olduğumuzda çocukla kuracağımız bağın nasıl olması gerektiğinin toplumun erkek sesiyle ilmek ilmek örülmesi, bedenimizin arzulan ama aynı zamanda imha edilmesi gereken bir et parçası olarak görülmesi, ev içi emeğin tamamen bizim sırtımızda olması ve daha sayamayacağımız kadar fazla sorun var bu kaynakta. Edebiyatta bir kadın olarak var olmak zaten bunlara direnmeyi mümkün kılmak için kalemi eline almak gibi geliyor bana. Bazen de ifşa sürecinde gördüğümüz gibi sesleri birleştirerek çoğalmak belki de. Yazının yetmediği yerde sesi, sesin yetmediği yerde yazıyı devreye sokmanın bir kadın olarak edebiyatta mücadele alanımızı genişletebileceğine inanıyorum. Bu yüzden bizi tanımladıkları “kadın yazar” kavramını bile isteye üstüme giymeye devam edeceğimi söyleyebilirim.

Dışlananları “bile isteye üstüne giyme” hali *Kanayak*’ın en sevdiğim öykülerinden “Hamra Beyoğlu’nun Kıyafetleri”ni hatırlattı. Orada senin öykülerinde tekrarlayan bir motifin en kristalize halini görüyoruz sanki: Sonradan mahkumlara ait olduklarını öğrendiğimiz kıyafetlerin firar etmesi, dayatılan rollerin önce sahiplenip sonra dönüştürülerek kendi dışına çıkması imkanına işaret ediyor gibi. Böylelikle senin hikâye anlatıcılığın, kadınlardan çocuklara, hayvanlardan doğaya kadar dışlananların tanıklığını taşımanın yanı sıra sadece betimleyici olmayan, aksine acılara dair didaktik olmadan “yargı” veren, bir kaçış imkanına işaret eden, politik bir edebiyata dönüşüyor. Bir yandan oldukça gerçek üstü öğeler taşıyan bir yandan gündelik yaşamdaki sıradanlığı anlatan hikâyelerin hep bir sona bağlanıyor, ucu açık kalmıyor. Bu bilinçli bir tercih mi senin için? Sence edebiyat dünyaya dair yargı verebilir mi, edebiyatçının tanıklığı bir sorumluluk olarak kurulabilirken gerçeklik dönüştürülebilir mi?

Gamze Arslan: Yazmak en nihayetinde gerçeğin kendisinden pay alsın ya da almasın kurmacanın doğası içinde kalarak mümkün gibi geliyor bana. Kurmacanın sınırlarının her yazarın kaleminde bambaşka canlandığını görebiliyoruz. Anlatılan hikâyenin sonu bağlanmayabiliyor, okur metnin tamamen dışında bile isteye bırakılabiliyor ya da hikâyenin ucu yazar tarafından verilen bir yargıyla kapatılabiliyor. Yazarın zihniyle, yaşantılarıyla ortaya çıkardığı bir malzemedен söz ediyoruz sonuçta. Yaşamdan pay alan bir meseleyi doğrudan ya da dolaylı olarak anlatmak o şeye nüfuz etmekle mümkün gibi geliyor bana. İçinde yaşadığım çağa tanıklığım, politik olarak konumlanışım ve dünya sorunları karşısında aldığım tavır yazımın her katmanına elbette sınıyor. Yazarken birçok katman yaratmayı amaçlıyorum her defasında. Hikâyelerin uçlarını kapatmam benim yaşadığım dünyaya nüfuz etmemin bir sonucuyken, ara katmanlarda boşluklar yaratmaya çalışmam okurun bu boşluklardan sızarak metne nüfuz etmesini istememle alakalı. Elbette bilinçli bir tercih bu. Yazarın dünyaya tanıklığının metnin ufak bir parçasında olsa bile parlaması ve okurun bu parlaklığı fark etmesiyle gerçeğin dönüştürülme ihtimalinin kuvvetlenebileceğine inanıyorum. Bu yüzden okura, yazarın kendisine ve hatta yazının kendisine nüfuz eden bir edebiyat. İnsanın içindeki yıkımı, acısıyla yüzleşmesini gösterecek olan şey bu nüfuz edebilmede yatıyor sanki. Yazarın yaşamın içine işlemesi ve oradan çekip çıkardığını okura aktararak gerçeğe birlikte sirayet etmeleri.

Öykülerin sonundaki “yargı”ların nasıl politikaya kapı aralıyorsa, ara katmanlara serpiştirdiğin boşluklar da hikâyelerini felsefeye açıyor. Dil-Tarih Tiyatro Bölümü Dramatik Yazarlık öğreniminden önce ilk lisans öğrenimini Hacettepe Felsefe bölümünde tamamladığını da göz önünde bulundurarak, edebiyatının mekânı, bedeni, algıyı, kimlikleri, cinselliği, şiddeti sorunsallaştıran; normal ile anormal arasındaki ikiliği yerinden eden güçlü bir felsefi boyutu olduğunu düşünüyorum. Felsefenin öykülerin üzerindeki etkisi ve genel olarak felsefe-edebiyat ilişkisi hakkında ne düşünüyorsun?

Gamze Arslan: Felsefe benim hayatımda bir ana rahmi gibi sanırım. Dünyaya fırlatıldığım yer de diyebilirim. Beslendiğim, büyüdüğüm bu kaynağın yazma pratiğime sezgisel bir şekilde sızdığını düşünüyorum. Felsefenin dünya sorunları karşısında söyleyecek sözünün olduğunu biliyordum, hatta bu sözü nasıl aktarabilirim diye düşündüğümde kendimi yazının sınırları içinde buldum. Tabii bu yazma pratiklerinde benim için hep büyük bir gedik oluşuyordu. Her defasında bu gediğin içine düştüğümü hatırlıyorum. Kavramlarla ve salt felsefi bilgiden hareketle kurmacanın dünyasına sızmaya çalıştığım için oluşuyordu bu gedikler. O noktada kurmacanın dünyasına kapı

aralamam gerektiğini, kavramları karakterde ve özde, mantığı biçimde somutlaştırarak ilerlemem gerektiğini anladım. Felsefe o zaman yazının ara katmanlarında, kurmacayı boğmadan belirmeye başladı sanırım. Bir okur olarak felsefenin edebiyatın damarlarında hep dolaştığını hissediyorum. Ama felsefe damarı çatlatıp yüze yayılmaya başlarsa kurmacanın ve okurun nefessiz kaldığını, boğulma tehlikesi yaşadığını düşünüyorum. Bir okur ve yazar olarak felsefe edebiyat ilişkisinin sezgisel bir kavrayış düzeyinde kalmasının gerekli olduğuna inanıyorum.

Felsefenin ana rahmi olmasına yaptığı vurgu, “Katı ve Disiplinli Bir Organ” hikâyesindeki, daha önce içinde yaşadığı ölü bedeni terk ederek dünyayla hesaplaşmaya çıkan, konuşan rahim hikâyeni hatırlattı. “Kendinde ait bir odanın artık var olmadığını” duyumsatarak dışarıya çağırın, çerçevelerden taşın, başkaya seslenen, dünya deneyimine açılan edebiyatın pandemi günlerinde ihtiyacımız olan o özgürleştirici duygulanımı sunduğunu ve bu söyleşideki yanıtlarının da bu zor zamanlarda herkes için ilham verici olacağını düşünüyorum. Beraber düşünmeye ayırdığın kıymetli zaman için çok teşekkürler.

Gamze Arslan: Çerçevelerimizi kırabileceğimiz ve dünyanın sesini her anlamda duyabileceğimiz bir dönemin geleceğine inançla tutunuyorum. Umarım bu inancı hep birlikte çoğaltabiliriz. Birlikte düşünebilmek, söyleyebilmek çok kıymetliydi benim için. Sorularınla derinlere inip kapalı kalmış kuyuları açabildim. Sesime ses olduğun için çok teşekkür ederim.

ORCID ID

TOROS GÜNEŞ ESGÜN

<https://orcid.org/0000-0003-3368-9679>

Declaration of Conflicting Interests

The author declared that there were no conflicts of interest with respect to the authorship or the publication of this article.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazar bu makalenin yazarlık veya yayımlanmasına ilişkin olarak hiçbir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.